

ANALIZA

Medija i Kultura

Nëntor 2015, Prishtinë

**FORUMI
KULTUROR**

Rrjeti i organizatave të pavarura

Rrjeti i organizatave të pavarura të
kulturës të Kosovës

www.forumikulturor.net

**FORUMI
KULTUROR**

Rrjeti i organizatave të pavarura të kulturës të Kosovës

Rrjeti i organizatave të pavarura të kulturës të Kosovës
www.forumikulturor.net

Prodhimi i këtij dokumenti është mundësuar me ndihmën e Zyrës së Bashkimit Evropian në Kosovë, dhe Olof Palme International Center e mbështetur nga Qeveria Suedeze.

“Ky publikim u prodhua me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e Forumit Kulturor dhe në asnjë mënyrë nuk paraqet mendimet e Bashkimit Evropian”

ANALIZA

Medija i Kultura

Autore:
Besa Luci

Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë

I. Opšti sažetak

Do sada u raznim istraživanjima i studijama na Kosovu mediji za vesti i sektor kulture su se tretirali odvojeno. Mediji za vesti se tretiraju unutar okvira preko kojih se mere pokazatelji sredina slobodnih medija i slobode izražavanja, dok je kulturna produkcija manje bila tema istraživanja, gde su se postojeće studije uglavnom usredsređivale na državnim politikama za kulturu, budžetskim alokacijama ili pak na razmatranju opštih mogućnosti za produkcije iz polja kulture.

Sa ciljem ispunjavanja gorenavedene praznine, preko ovog izveštaja daje se jedan opšti pregled o tome šta je uobličilo i uticalo na pristup medija prema aktivnostima iz polja kulture u okviru procesa gradnje države tokom zadnjih šesnaest godina Kosovu. S toga, cilj ovog izveštaja jeste da se sa jedne strane razmotri kako politički, privredni i društveni odnosi, kao i isticanje identiteta, utiču na interakciju između medija vesti i kulture na Kosovu i sa druge strane da pruži nekoliko primera prisutnijih praksi i načina preko kojih Kosovski mediji

predstavljaju kulturne produkcije i aktivnosti.

U izveštaju su se naveli pet opštih pojmova i praksi pokrivanja kulture na Kosovskim medijima. Prva praksa je politički interes. U ovoj praksi kulturne aktivnosti su se vidno smanjile u procesu gradnje države, gde mediji veoma retko definišu kulturne aktivnosti kao esencijalnu temu od “javnog interesa”. Druga praksa se više osniva na “protokolarnom novinarstvu” što podrazumeva da izveštaji o kulturi se daju preko konferencijai saopštenja za štampu, koji retko zahtevaju debate ili kritičke osvrte događaja, radova, politika, itd. Treća identifikovana praksa je sve veća tendencija propisivanja kolektivnih dostignuća umetnika i kulturnih aktera, smatrajući tako kulturnu proizvodnju kao laku snagu ili kulturnu diplomaciju u ime cele države Kosovo. U okviru ove prakse, kulturni radovi postaju vredni samo ako se ocenjuju i priznaju na međunarodnom nivou. Po četvrtoj praksi uloga medija vesti je uloga “dežurnog”, osiguravajući da se državne politike o kulturi određuju

ju ne samo za olakšanje osnaživanja javnih i nezavisnih institucija, nego i da predstavljaju različite glasove. Kaže se da “dežurni” za politiku kulture uglavnom ne postoji, i budise samo u slučajevima kada isti imaju šanse da postanu ‘skandalni’ – ograničavajući tako politike na aspektima sporova ili ličnih konflikata, zaobilazeći tako srž predmeta. I na kraju, peta praksa se referiše načinima preko kojih mediji mogu preuzeti odlučujuću ulogu u osiguravanju većeg kvaliteta i više pokrivanja kulturnih aktivnosti, uključujući obrazovno-vaspitne programe. Sve ove prakse su šire elaborisane u četvrtom delu ovog izveštaja.

U prvom delu izveštaja se daje uvod u teoretički okvir, unutar kojeg je postavljena ova studija. U ovom okviru se navode neki od glavnih koncepata politike predstavljanja medija kao ideologije, kao i razmatraju se nadovezivanja kulturne produkcije sa političkom ekonomijom, kao i finansijska ograničenja zbog prtljaska tržišta nad medijima. Cilj ovog dela izveštaja je da uoči potrebu za jednu širu perspektivu, unutar

koje mediji i kultura se mogu uopšte razmatrati.

Uzimajući u obzir da razmotreni koncepti u uvodnom delu se mogu posebno elaborisati u drugim istraživanjima unutar delokruga ovog izveštaja, u drugom delu se daju samo definicije i analize kojese tiču medija i kulture. S toga, razmatranje medija ćemo ograničiti samo na medijima za vesti; na ciklusu proizvodnje informacija sa tačke gledišta novinarstva i načinu kako one prenose vest kod šire javnosti. Kultura će se tretirati preko dve unakrsne veze. Jedna se tiče produkcije kulturnih aktivnosti putem medijskog odabira i promocije, i druga je način na koji ove aktivnosti, pogotovo medijski tekstovi, postaju kulturni artefakti.

U trećem delu će se dati jedna jasnija slika razvoja medija na Kosovu koja će istovremeno biti i glavna perspektiva putem koje će se analizirati medijska pokrivenost kulture. Ovde će se uvrstiti i jedan pregled o tome kako razvoj medija, kao deo diskursa ‘demokratija u tranziciji’, procesa gradnje države i stalnih i

sve većih pritisaka tržišta, je imao uticaj na razumevanje, prakse i postavljanje kulture unutar glavnih medija Kosova.

Na kraju, u ovom izveštaju se pruža jedna skica glavnih pitanja koja karakterišu ovaj izveštaj veza-nih za medije i kulturu na Kosovu, koja kao takva imaju za cilj da pruže jedan opšti pregled interesantnih perspektiva i trendova koji se mogu dublje analizirati u budućnosti.

I. UVOD

pregled teoretskog okvira

Veza između medija i kulture je bila polje stalnih istraživanja u disciplinama humanih i društvenih nauka. Studije o medijima i kulturi su uglavnom počele na početku 20-tog veka, gde posle 500 godina postojanja štampanih medija kao glavnih mas medija za informisanje, tehnološki napredak je doprineo razvoju drugih mas medija, kao što su radio, televizija, film, digitalna oprema, omogućavajući tako masivnu proizvodnju i potrošnju kulture.

Kao takvi, koncepti mas medija i kulture su postali osnova za ceo niz kitičkih analiza, putem kojih se stremlji ka pružanju jednog teoretskog i kritičkog gledišta u vezi sa ukršćavanjem komunikacije, vlasti i značenja. U analizi kulture postavila su se pitanja u vezi sa transformativnom ulogom kulture i umetnosti u društvu, pogotovo zbog činjenice da preko kanala mas medija, kulturni proizvodi na brzinu i u sve većoj meri su se transformisali i komercijalne proizvode. Sa medijske strane jednako, zbog izlaska raznih medija, informacije su se mogle predstaviti na raznim oblicima i formatima,

navodeći tako diskusije kako oblik i format utiču na značenja komuniciranih preko medijskih tekstova. U oba slučaja, značajan aspekt je pozicija i uloga javnosti – u tome kako se javnost određuje, cilja, adresira i uključuje u proces. Danas, u 21-vom stoleću, u takozvanoj epoki informacija, ove diskusije su nezaobilazne.

U okviru ovih koneksta, oblast medijskih i kulturnih studija je izašla kao značajna disciplina, osnovana na teorijama i društvenim kritikama raznih disciplina. Ako se posebno odredi, oblast medijskih studija se uglavnom bavi “sadržajem, oblikom, istorijom, efektima i političkim implikacijama različitih medija i tehnologija,”¹ i kao takva je fokusirana na mas medijima modernih društava. Dok se studije vezane za kulturu koje se osnivaju na kritičkim teorijama, uglavnom bave “sa političkom prirodom slavne moderne kulture”²

1 Cultural and Media Studies. The NewSchool, Eugene Lang College. www.newschool.edu/uploaded-Files/Lang/Documents/sp13-lang-culture-and-media-slideshow.ppt. Zadnji put pristupljeno 30 janara 2016. godine.

2 Na istom mestu 1.

i fokusiraju se na način kako jedan specifičan medij ili specifična poruka se nadovezuje sa ideologijom, identitetom, društvenom klasom, nacionalnom pripadnošću, polom, itd. Ako se zajedno razmatraju unutar medijskih i kulturnih studija, fokus se prelazi na razmevanje procesa posredovanja.

Kao takvi, ovi teoretski okviri su temelj preko kojeg analiza aktualnih medijskih tekstova (informisanje i komunikacija, počevši od štampe, filma, televizije, radija i interneta) se može razumeti u jednom širem kontekstu politike, privrede, obrazovanja, umetnosti, rasonode, tehnologije, itd. Istovremeno, putem ovih okvira, medijski tekstovi u samoj sebi se mogu smatrati kao kulturni tekstovi, zato što njihova značenja govore o načinima oblikovanja, građenja i osnaživanja sistema vrednosti i verovanja. Često se vrše političko-privredne analize medija i kulture, koje se više usredsređuju na "proizvodnji i distribuciji rasonode, reklama, vesti i informacija nego na tumačenju tekstova ili studiji

javnosti."³ U okviru ovog izveštaja pokušali smo da razmotrimo obe analitičke perspektive.

Do sada na Kosovu mediji i kultura su se razmatrali podeljeno. Trenutna istraživanja o medijima na Kosovu u velikoj meri se dominiraju od kvantitativnih i pozitivističkih studija vršenih od domaćih i međunarodnih organizacija. Kultura je uglavnom razmatrana preko analiza državnog planiranja i fokusa na politike kulture kao i na budžetske dodele za kulturu. Vrlo malo istraživanja je spovedeno o odnosu između medija i kulture kao i studije pojmova i praksi u okviru političkih i privrednih izveštaja uzimajući u obzir i društvo koje se sve više dominira od tržišta, vodi se preko informacija i tehnologija. Naravno da kada se radi o akademskim istraživanjima ima i izuzetaka, ali ta vrsta istraživanja se ne razmatraju u ovom izveštaju.

Šta više, svako istraživanje ili studija na Kosovu treba imati u obzir da tokom zadnjih 30 godina

³ "Media and Cultural Studies." Edited by Meenakshi Gigi Durham and Douglas M. Kellner, Second Edition. Wiley-Blackwell. 2012.

država je prošla preko četiri različita politička i društvena sistema: socijalistički sistem od 1945–1990, bivši jugoslovenski režim, devetogodišnji međunarodni protektorat UN-a, praćen proglašenjem nezavisnosti 2008.godine.⁴ Pogotovo tokom 16 proteklih godina i zadnjih osam godina posle nezavisnosti, došlo je do jednog posebnog diskursa oko “tranzicije” gde se procesi gradnje države vide kao zavisni samo od osnaživanja vladavine prava, privrednog razvoja, dobre vladavine kao deo opštih demokratskih reformi. lakosu se mediji videli kao glavni akteri u procesu demokratizacije, kultura jesvedena na jednu aktivnost sa malim značajem za dobrobit društva i za takozvane velike sistemske promene.

Sa druge strane, unutar samih medija lako se može primetiti da se medijsko pokrivanje kulture na Kosovu dobro razvija. Sva štampa-

⁴ “Politike za kulturu i dodeljivanje budžeta za kulturu na Kosovu.” Istraživački izveštaj. Forum za kulturu, Mreža nezavisnih organizacija kulture na Kosovu. Oktobar 2014. godine. http://www.forumikulturor.net/repository/docs/Cultural_Policies_and_Budget.pdf. Zadnji put pristupljeno 28 januara 2016. godine.

na medija imaju rubrike o kulturi a neki od njih imaju i nedeljne dodatke o kulturi. Svi domaći kanali imaju specijalne programe posvećene kulturnim aktivnostima i produkcijama; internet mediji imaju posvećene sekcije za kulturu a takođe postoje i interenet stranice i kutci za kulturu. Sve ovo daje tesktualnu i vizivnu pokrivenost raznih kulturnih aktivnosti, kao što je pozorište, umetnost, muzika, film, književnost i mnogo drugih.

Nego šta prenosi sav ovaj medijski sadržaj? Kakvu funkciju daju kulturi i zašto? Koji se dominantni okviri predstavljaju? Šta se može uočiti od medijskih praksi o poziciji koja se čini da je dodeljena kulturi?

Da bi odgovorili na ova pitanja, treba poznavati ideološke temelje medija u odnosu na kulturu. Analize koje se ističu u ideološkim okvirima se osnivaju na sadržaj prenešenih poruka kao način otkrivanja dominantnih sistema i vrednosti verovanja unutar sistema medija i društva uopšte. Zbog ovog razloga, predstavljanje putem medija je značajno. Pojam da mediji

ogledaju ili predstavljaju samo neku trenutnu društvenu realnost ne stoji. Predstavljanja medija su izgrađena i deo su jednog okvira i ideologije unutar koje se predstavljaju. U ovom smislu, mediji “ [...] imaju glavnu ulogu u prenošenju ideja i u davanju značaja istim. Kod medija postoji tendencija da se stalno viđaju isti pogledi i predstavljanja.”⁵ S toga, ova predstavljanja proizvode i imaju tendenciju da ponovo potvrđuju određene načine angažovanja i reakcije na medijske tekstove.

Ovaj izveštaj nema za cilj da vrši teoretsku analizu ovih izveštaja. Međutim, koristićemo neke od glavnih pojmova politike predstavljanja da bi izvršili jedan pogled o ulozi informativnih medija u komuniciranju kulture. S toga, cilj ovog izveštaja je da pruži primere glavnih praksi kako mediji na Kosovu predstavljaju, tretiraju i komuniciraju kulturne produkcije i aktivnosti. To se može uraditi preko razmatranja

kako politički, privredni i društveni izveštaji, kao i kazivanja identiteta, utiču na pristup medija.

5 “The Critical Media Project.” USC Annenberg, School for Communication and Journalism. University of Southern California. <http://www.criticalmediaproject.org/about/key-concepts/>. Zadnji put pristupljeno 1 februara 2016. godine.

II. Definicija medija i kulture

Sa ciljem analize medija kulture na Kosovu, postoji potreba za definisanje specifičnih značenja koncepata koji će se koristiti. Mediji, kao pojam, će se ograničiti samo na medije vesti; sa fokusom na ciklus proizvodnje informacija sa perspektive novinarstva kao i načinu kako oni prenose vesti kod šire javnosti. U ovom smislu, u izveštaju će se uzeti u obzir kakav sadržaj će se proizvesti i na koji način, koje su perceptirane i željene funkcije i kavefekta imaju. Specifični formati medija koji se razmatraju za ovu studiju obuhvaćaju štampane i elektronske medije, kao i internet (onlajn novine, portale, itd.).

Dok će se kultura tretirati preko dve unakrsne veze. Jedna je proizvodnja kulturnih aktivnosti putem medijskog odabira i promocije i druga je način na kojem ta aktivnost, pogotovu medijski tekstovi, postaju kulturni artefakti.

Prva vidi kulturu kao proizvodnju kulturnih aktivnosti. S toga, u okviru ovog izveštaja će se videti kako okviri unutar medija predstavljaju

kulturne aktivnosti i produkcije. To obuhvaća odabir, tretiranje i predstavljanje kulturnih aktivnosti od strane medija vesti; šta one podrazumevaju za šire razumevanje kulture u društvu i 'odgovornost' medija u ovom smislu. Druga veza analizuje kako mediji takođe određuju uloge i vrednosti kulturnim aktivnostima, stvarajući tako jednu medijalnu kulturu u samoj sebi. S toga, kultura se može referisati medijskim tekstovima koji funkcionišu kao kulturni artefakti koji se mogu razmatrati tokom raznih diskursa. Pošto ćemo imati ograničenu analizu sadržaja, u izveštaju će se dati jedna skica nekih od glavnih pitanja koja karakterišu odnos između medija i kulture na Kosovu, i putem toga će se dati jedan pregled o interesantnim perspektivama i trendovima, koji se mogu dublje analizirati u budućnosti.

III. Stvaranje medijana Kosovu: Profesionalizam, uticaj i uredbe

Sa ciljem razmatranja odnosa između medija i kulture na Kosovu, potrebno je objašnjenje o tome kako su se osnovali ti “slobodni i nezavisni mediji”. Sa jedne strane, to bi omogućilo razmatranje različitih uloga koje su mediji odredili njihovoj funkciji, u kakvim kontekstima i kako su se odredili, naučili, razumeli i primenili i (re) pregovarali ove uloge. Sa druge strane, takođe će se obuhvatiti jedna diskusija o političkim i privrednim snagama koje utiču na način kako mediji organizuju izvore i stvaraju uredničke politike, koje postaju teme tretiranja kulture sa njihove strane.

Mediji za vesti su prelazili preko stalnih transformacija i izazova u aspektu uloge, profesionalizma i kvaliteta, izazovima finansijske održivosti i operacija, odnosu sa javnošću u okviru digitalne revolucije i mnogo drugih aspekata. U kontekstu Kosova, ovi procesi su postavljeni u okviru velikih procesa demokratizacije tokom zadnjih 16 godina. Uopšte gledano, mediji za vesti su postavljeni u okviru delokruga problema koji karakterišu novinarstvo u

“demokratijama u tranziciji”, kao što su: novinarske prakse karakterisane sa niskim profesionalnim standardima, nedostatkom medijske etike kao i nedostatkom školovanih novinara u slobodnih prostora za medije. Na početku, potreba za reforme u medijima je bila na osnovana na premissi da su prethodne medijske prakse izašle iz cenzure socijalističkog-komunističkog sistema, posle koje je došla decenija 1990-tih kada su albanski mediji Kosova uglavnom bili deo otpora. S toga, medijske aktivnosti su bile oblast u samoj sebi, vođene preko međunarodne pomoći primenjene u obliku uredaba, obuka i finansijskih donacija⁶ za privatne

⁶ Po izdanju Ocena medija na Kosovu, Mart 2014: Međunarodna pomoć je uglavnom došla preko asistencije SAD, koja je počela 1998. godine od Kancelarije za inicijative tranzicije (KIT), sa oko 2.25 miliona \$, datih kao pomoć medijima tokom vremenskog razdoblja 1998-2001. Druga pomoć je došla od strane Agencije Sjedinjenh Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID), Međunarodni odbor za istraživanja i razmenu (IREX), National Endowment for Democracy (NED), Kanada, Evropska agencija za rekonstrukciju, Friedrich Ebert Stiftung, Internews, Japan, Kosovska snaga predvođena od NATO (KFOR), Norveška, Medienhilfe, OEBS, Pressnow, Institut za otvoreno društvo Soros Fondacije, **Švedska, Švajcarska**, UNDP. Takođe, OEBS ima veliku ulogu u pomaganju razvoja medija putem nadgledanja

medije, kao i preko pomoći programa u osnivanju institucija javnih medija, kao što je javni servis, Nezavisna komisija za medije, Savet pisanih medija Kosova, itd.

U jednom velikom delu literature gde se tretiraju mediji za vesti u demokratijama u tranziciji, određuje se potreba za osnaživanje novinarstva u ovim društvima kao “jedne od glavnih institucija u demokratiji, koja je substancijalna u poboljšanju biračkog sistema, političkih partija, Skupštine, sudstva i ostalih organa države. Novinarstvo čak utiče na poboljšanje civilnog društva, kao i očuvanje njegove demokratske učinkovitosti”⁷. Sa druge strane, domaće i međunarodno civilno društvo, kao i medijske organizacije, redovno primenjuju ulogu nadgledanja, ocene i merenja praksi medija u novinarstvu ponašanja i praksi medija http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnacx726.pdf Zadnji put pristupljeno 31 januara 2016. godine.

⁷ Nael Jebiril, Václav Stetka, and Matthew Loveless. “Media and Democratisation: What is Known about the Role of Mass Media in Transitions to Democracy.” Izveštaj . Institut Rojtersa za studije novinarstva. Univerzitet u Oksfordu. Septembar 2013. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Media%20and%20Democratisation_0.pdf. Zadnji put pristupljeno 26 januara 2016. godine.

uopšte unutar delokruga medijske slobode i nezavisnosti.

Gaženje ‘slobode izražavanja’ i ‘nezavisnosti novinarstva’ su uglavnom preovlađivale i uobličavale diskusiju medija na Kosovu, i u zadnje vreme, stalnu potrebu za stvaranje jedne sredine gde politički, zakonski i privredni faktori neće biti prepreke za razvoj medija za vesti. Pošto su mediji za vesti ušli u tržište, zbog zavisnosti od istog došli su i novi izazovi, koji će se razmotriti u sledećim delovima ovog izveštaja.

U stvari, mnogo autora smatraju slobodu izražavanja i nezavisnost novinarstva kao “imperativ” *profesionalizma* u novinarstvu, i “prepreku” zato što “ne postoje jedinstveni modeli novinarstva [koji] bi se mogli primeniti u celom svetu.”⁸ U studiji, “Stvaranje ‘protokolarnih vesti’ u javnoj televiziji Kosova: Novinarstvu u ugroženom društvu u tranziciji / *Journalism in a transitional risk society*/,” od autora Keneta

⁸ Kenneth Andresen. “Producing ‘protocol news’ in Kosovo’s public broadcaster: Journalism in a transitional risk society”. *Conflict & Communication Online*, Vol. 8, No. 1, 2009.

Andersena (Kenneth Andersen), naglašava se da problem kako meriti profesionalnost se uglavnom oslanja na “objektivnošću.” On navodi da dok profesionalnost kao vezana sa objektivnošću je podstakla jedan od glavnih standarda za merenje slobode štampe i nezavisnosti medija na globalnom nivou, uključujući i Kosovo, “ove organizacije ne koriste iste metode i često izlaze sa različitim zaključcima.”⁹

Ova tačka gledišta je relevantna zato što setu potvrđuje da ‘uveženi’ modeli uglavnom se ne mogu koristiti kao mehanizmi merenja, zato što često neuzimaju u obzir društveni i politički kontekst. U svetlu pritisaka tržišta i privrede slobodnog tržišta, kao i promenjivih političkih dinamika na globalnom nivou, ponovna definicija načina kakose meri profesionalizam je postala tema raznih debata i u zemljama sa većom tradicijom slobodnih medija.

Međutim, unutar krugova medija i novinarstva na Kosovu, profesionalizam se čini da je faktor koji

najmanje ima mogućnosti da se razmatra pri merenju učinkovitosti. U ovom slučaju, više se naglašava i daje se više pažnje tome kako vanjski faktori smetaju u radu medija za vesti i manje se reflektira ili razmatra pitanje šta profesionalizam treba tretirati u domaćem kontekstu.

Vanjski faktori se uglavnom svode na komplikovanim odnosima medija na Kosovu sa vlastima i politikom. Ustvari, mediji na Kosovu (kao i šire u regionu) često su smatrani kao alijansa između vlasnika medija, vladajućih stranaka i biznisa¹⁰ – gde često politika i biznisi se nadovezuju preko raznih interesa ili politike nagrađivanja. Drugi vanjski faktori koji se vide kao uslovljači učinkovitosti medija za vesti, obuhvaćaju i političke pritiske, zastrašivanje, slabu primenu zakona o medijima, što takođe vodi ka samocenzuri novinara i šta više, svi ovi faktori su prepreke u postojanju

¹⁰ “Professional journalism and self-regulation. New media, Old Dilemmas in South East Europe and Turkey.” United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. UNESCO 2011. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001908/190810e.pdf> Zadnji put pristupljeno 1. februara 2016. godine.

⁹ Na istom mestu 8.

perspektive za jednu sredinu gde bi mediji bili slobodni.

Naravno da jedan zdrav pravni okvir, gde mediji funkcionišu, gde se etika novinarstva ne guši preko kontrole i pritisaka vlasnika i gde nema pokušaja za ograničenje slobode izražavanja su značajni u naporima za stvaranje jedne sredine za slobodan rad medija. Ali ovi diskursi su takođe doveli stvaranje jedne hijerarhije o tome šta se smatra više značajno a šta manje.

Kao takvi, medijina Kosovu su uglavnom preuzeli dve uloge: prva uloga je uloga kontrolera koja se osniva na novinarstvu kao odgovornom entitetu za davanje pravih, uravnoteženih i objektivnih informacija, kao i za očuvanje unakrsne kontrole vlasti; i druga uloga je uloga zabavljača gde se obuhvaćaju sve teme koje nisu neophodno političke. U međuvremenu, obe uloge sve više i više padaju pod finansijske i političke uticaje, koji su transformisali ulogu kontrolera u ulogu *političkog podržavaoca* ili *političkog protivnika*, kao i zabavljača i senzacionalistu ili 'lovca na veštice' sa

moralističkim tendencijama.

Pitanja vezana sa razvojem potrošačke privrede su takođe vezana sa diskusijama o slobodi medija i nezavisnosti novinarstva (od kontrole vlasnika medijai političke intervencije). Unutar današnje medijske sredine, mediji za vesti sve više se vode kao biznisi. To je stavilo pod značajan pritisak uređivačko osoblje da idu za čitaocima, gledaocima i klikovima, koje se sa druge strane transformišu u reklame i finansijske investicije. Ovom se treba dodati i nepostojanje jakog sektora reklamisanja na Kosovu,¹¹ što znači da većina medijskih organizacija "ostaju finansijski nestabilne i veoma mali broj njih je u stanju da radi bez podrške vlade ili biznisa vezanim sa javnim službenicima..." i u međuvremenu "mogućnost osiguranja ugovora za reklame od javnih entiteta zna se da je imala uticaj na uređivačke politike."¹²

11 FreedomHouse, Freedom of the Press 2015. Kosovo. <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/Kosovo> Zadnji put pristupljeno 1. februara 2016. godine

12 Na istom mestu 12.

To nas takođe dovodi i na drugom aspektu medija, to jest na pitanje političkih i privrednih snaga, koje takođe utiču na to kako mediji organizuju resurse i ostvaraju uređivačke politike. Ova određena konstelacija političke bliskosti, političke kontrole i političkih pritisaka ne izuzima kosovske medije od sve većih komercijalnih pritisaka, unutar kojih medijska sadržina se diktira od monetarnih prihoda. Što se tiče sadržine, to se zatim uobličava u tabloidizaciji vesti, zato što se naglasak stavlja na skandalima, senzacionalizmu, novinarstvu prominentnih lica, ličnim konfliktima, stavljajući tako na stranu osnovnu stvar i pitanje.¹³

Svi ovi aspekti naglašavaju pitanje koje je mesto kulturnih aktivnosti? Iz političkog aspekta, šta se događa sa kulturom? Do koje mere mediji percipiraju kulturu kao sredstvo koje daje doprinos društvenoj i

progresivnoj debati o raznim pitanjima” Kako mediji određuju “javno dobro” i “javni interes”? Koja je interakcija između kulture, javne debate i demokratizacije sa jedne strane, i pritisaka tržišta, sa druge?

Na osnovu sažetka uloge medija za vesti i njihovih razvojnih procesa, u sledećem delu izveštaja se navode pet glavnih praksi o tome kako mediji za vesti pokrivaju kulturne aktivnosti i koje vrednosti im daju tokom procesa.

¹³ Clifford G. Christians, Theodore L. Glasser, Denis McQuail, Kaarle Nordenstreng and Robert A. White. “Media Roles Under Challenge.” Normative Theories of the Media. University of Illinois Press 2009. <http://www.jstor.org/stable/10.5406/j.ctt1xcjws.13> Zadnji put pristupljeno 2. februara 2016. godine.

III. Pesë praktikat e përgjithshme: si, pse dhe ku mediat e pozicionojnë kulturën?

1. Javni interes u medijama

Jedan od glavnih načela novinarstva je da služi za javnu dobrobit i da u procesu donošenja odluka unutar ciklusa produkcije vesti uzme u obzir javni interes. Davanje značajnih informacija za jedan broj raznih audijencija od strane medija za vesti je najčešća definicija koja se daje pojmu javnog interesa.¹⁴

U teorijama javne svere razvijena je veoma široka diskusija o načinima kako je izgrađena javnost kao društvena grupa istorijski gledano. Kritičari su uopšte dali do znanja da je sa istorijskog aspekta javnost tretirana kao jedna celina i adresirana je kao "homogeni kolektivitet i po mogućnosti jednoglasna."¹⁵ Mas mediji su takođe doprineli stvaranju pojma javnosti; to se stvara preko odluka redakcija o tome koji je "najbolji interes javnosti," koji se posle sagrađuje preko ciklusa proizvodnje

vesti, identifikacije pitanja, odabira izvora i uključenja glasova. Ovaj proces takođe uključuje jedan stepen poverenja unutar struktura medija za vesti da i one tretiraju isto što i javnost očekuje od njih, ali na početku isključuje i marginalizira ostale glasove unutar društva, koji **možda nisu** predstavljeni u dominantnom konceptu javnosti i njenog interesa.

Ideje koje služe 'javnom interesu' se takođe sve više debatiraju i dovode u pitanje unutar profesionalnih krugova novinarstva. Jedan urednik iz britanske novine the Guardian, je počeo diskusiju preko interneta sa kolegama i čitaocima u vezi toga šta znači javni interes. Odgovor jednog blogera kojijedobio nagradu novine bio je sledeći: "Društvo stalno redefiniše značenje javnog interesa i da to treba raditi i u buduće. Novinarstvo treba biti deo ovog procesa."¹⁶, naglašavajući da bilo kakav pokušaj za "krajnju defi-

¹⁴ BBC Academy. The Public Interest. www.bbc.co.uk/academy/journalism/article/art20130702112133792 Zadnji put pristupljeno 2. februara 2016. godine.

¹⁵ Stephen Coleman and Karen Ross. "The Media and the Public "Them" and "Us" in Media Discourse." Wiley-Blackwell. 2010.

¹⁶ Chris Elliott. "The readers' editor on...how should we define 'in public interest'" The Guardian. www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/20/open-door-definition-public-interest Zadnji put pristupljeno 31. januara 2016. godine.

niciju”¹⁷ može biti ograničavajuć, ako uzmemo u obzir da tačke gledišta o javnom interesu spadaju i trebaju da spadaju pod stalnim promenama.

U jednom govoru Martina Mura (Martin Moore), direktora Media Standards Trust, u Institutu Rojtersa za studije novinarstva, Univerziteta u Oksfordu, on je naveo dva elementa novinarstva u interesu javnosti. U prvom elementu, novinarstvu za javni interes se definiše kao kontroler, uloga koja je još uvek značajna u traženju računa od vlastodržaca; drugi element, za koji Mur pravedno kaže da mu se daje manje pažnje i koji zaslužuje mnogo, mnogo više pažnje, pogotovu u “današnjem svetu preopterećenosti sa informacijama,” je odgovornost za davanje informacija, objašnjenja i analiza.”¹⁸

Tačno ova odgovornost je ta koja je se ignoriše i ugrožena je na globalnom medijskom kontekstu,

17 Na istom mestu 17.

18 Martin Moore. “Public interest, media neglect.” *British Journalism Reviews* Vol. 18, No. 2, 2007, strana 22-40. www.bjr.org.uk/data/2007/no2_moore Zadnji put pristupljeno 2. februara 2016. godine.

uključujući i Kosovo, zato što sve više javni interes se vidi i redefiniše kao ono “šta interesuje javnost.” Ovo je takođe jedna od glavnih percepcija koja utiče na to kako mediji pozicioniraju kulturu.

Na Kosovu, “interes javnosti” u jedno vreme se uobličavao oko velikih političkih projekata i procesa konsolidacije države (kao što je devetogodišnje razdoblje od 1999 godine kao međunarodni protektorat pod administracijom UNMIK-a, zajedno sa procesima koji su doveli do proglašenja nezavisnosti Kosova 2008 godine). Tokom osam proteklih godina, građenje države je rezultiralo sa naznačenom političkom debatom, ispunjenom sa mnogo kritika u vezi sa korumpiranim političarima, pronevnim politikama, institucijama koje loše funkcionišu, neprimenu zakona, uvačenom privredom i nepružanjem privredne perspektive i društvenog blagostanja. Kao takvi, mediji za vesti su konstruisali javni interes preko odbacujućih okvira. Sva ostala pitanja, kao što je predstavljanje polova, prava manjina (etničkih,

seksualnih, itd.), i pogotovu kultura, predstavljena su kao pitanja koja služe interesu javnosti “drugih” ili “jednog malog broja,” kaone direktno relevantne za tretiranje “realnih” pitanja što se tiče velike dobrobiti za javnost.

To se podudara sa proširenom percepcijom koja ima tendencija da prevladuje, to jest da “Kosovo ima potrebe da razmatra politička pitanja više nego ona vezana sa umetnošću u kulturom; i da problemi Kosova nisu ukorenjeni u kulturi a još manje u njenoj umetnosti, tako da se neće ni prevazići putem promena u kulturi.”¹⁹ Ova mišljenja sužuju i ograničavaju ulogu novinarstva, medija vesti i kulture. Uzimajući u obzir da novinarstvo i mediji vesti imaju značajnu ulogu da igraju na Kosovu u traženju računa od vlade, ne trebaju se odstraniti načini putem kojih kulturne aktivnosti iakteri iz ovog polja daju doprinos procesu.

¹⁹ Andrea LorenzoCapussela. “Questionsabout, and to, Kosovo 2.0.Kosovo 2.0.[U razumevanju odnosa sa vlasću u svakom društvu, kultura igra kritičnu ulogu zato što kulturne aktivnosti takođe pužaju načine portretizacije, komentara, izazova ili provokacije‘systema’ vlasti, kao i daju prostor za političke i društvene kritike. Ova uska definicija javnog interesa i onoga šta služi javnom dobru je u velikoj meri uticala na načine kako se perceptiraju, predstavljaju i pozicioniraju vesti na medijima. Rečeno uopšte, kulturne aktivnosti se objašnjavaju kao uticajne i u interesu “nekolicine.”](http://www.kosovotwopointzero.com/en/article/1730/5yearsyellow-questions-about-and-to-kosovo-20QZadnji put pristupljeno 1. februara 2016. godine</p></div><div data-bbox=)

2. Kultura preko “Protokolarnog novinarstva”

Pojam “protokolarno novinarstvo” je korišćen u raznim studijama da bi se opisale prakse novinarstva na Kosovu, koje se uglavnom sastoje od pokrivanja političkih događaja. U jednoj studiji, primera radi, definicija koja se daje jeste da je ‘protokolarno novinarstvo’ negativan pojam, koji kazuje da novinar i organizacija vesti prosto izveštava ono što je rečeno u tom događaju. Sa drugim rečima, veže sa metoda-

ma izveštavanja.” Ova praksa je uglavnom prisutna na načinima kako mediji za vesti pokrivaju kulturu na Kosovu.

U novembru 2015.godine za svrhe ovog izveštaja organizovan je sastanak fokus grupe sa predstavnicima nezavisnih organizacija kulture, i fokus grupa sa urednicima kulture i novinare. U ovoj diskusiji, jedan od učesnika je pomenuo kao razlog za lošu pokrivenost kulturnih događaja nedostatak profesionalizma, sposobnosti i pripreme reportera medija za vesti u oblasti kulture. Jedan faktor koji se vidi da ima uticaja u ovoj zadnjoj je i ignorisanje kulturnih aktivnosti od strane medija. Za učesnike fokus grupe to je bilo evidentno i na osnovu plata, gde reporteri iz oblasti kulture dobijaju manje plate, tako da smo došli do sva rezultata. Sa jedne strane to obeshrabrjuje novinare da ulažu u njihov rad, i sa druge strane, većina novinara kulture smatraju ovo radno mesto samo kao privremeno i kao korak ka postajanju političkog novinara. Kao takav, najveći deo pokrivenosti kulturnih događaja ima

tendenciju da se osniva na saopštenjima za štampu javnih i nezavisnih aktera kulture ili je ograničen na pokrivanju individualnih događaja ili vesti. Naravno da ima izuzetaka, kao što je slučaj sa dodatkom za kulturu u novinama Koha ditore ili određena izdanja unutar kulturnih televizijskih programa. Ali ako analizujemo sadržaj, izlazi da je “protokolarno novinarstvo” glavna metoda izveštavanja kulturnih aktivnosti, koje nema nimalo kritike i ne služi kao platforma za početak širih kritičnih diskusija.

Iako svi mediji za vesti imaju rubrike i programe za kulturu, u praksi nedovoljkno se zna da “Izveštavanje o kulturi takođe se veže sa razumevanjem veza između medijskog događaja i konteksta sadašnjice i prošlosti, umetnosti i društva, javnog i privatnog.”²⁰ Kao takva, uloga novinarstva se sve više veže sa “obaveštavanjem o komplikovanoj realnosti koja prožima taj događaj.”

20 CulturalReportingandCriticism.UniversityofNewYork, Graduate Program. journalism.nyu.edu/graduate/programs/cultural-reporting-and-criticism/ Zadnji put pristupljeno 1. februara 2016. godine.

Da bise to uradilo, mediji za vesti, pogotovo oni predviđeni za medijsko pokrivanje, ne trebaju se više baviti “protokolarnim novinarstvom” kao glavnom metodom izveštavanja zato što ona samo produžava ciklus gde se kultura lišava mogućnosti da služi nekoj drugoj svrsi sem onoj sa ‘prolaženje slobodnog vremena.’

3. Kultura kao jedna ‘meka vlast’

Isto kao što se događa i u drugim poljima života na Kosovu, umetnost i kultura takođe podležu ograničavajućoj politici; činjenica da Kosovo još ne priznaju 5 članica EU i da još nije članica UN-a često je smetala kulturnim i umetničkim akterima da predstavljaju same sebe u međunarodnim krugovima. Uprkos tome, mnogo umetnika su mogli da prevaziđu ove barijere na osnovu njihovih individualnih ambicija. U nekoliko zadnjih godina, Kosovo je takođe uspelo da postane deo formalnih međunarodnih mreža. Takođe su se dali i neki interesantni primeri o analizi kako su mediji dali smisao ovim aktivnostima i u

kojim okvirima razumevanja su se postavili ti događaji.

Uopšte gledano ovi aspekti se mogu postaviti u okviru jednog šireg pojmanja politike identiteta, naime u tome gde se nadovezuje kulturna i umetnička produkcija Kosova sa naporima i ciljem zemlje za pristup i predstavljanje u međunarodnim kulturnim forumima. U tim slučajevima učesništva, kulturni i umetnički akteri Kosova ne pričaju samo o njihovom radu, nego postaju predstavnici jednog većeg entiteta, države i pojma Kosova.

Primeri iz nekoliko proteklih godina obuhvaćaju učesništvo umetnika Petrita Halilajau izložbi vizuelne umetnosi i Venecijskom bijenalu 2011.godine, označavajući tako prvo učešće Kosova u ovoj manifestaciji, kao i učešće umetnice Flaka Haliti u ovom bienalu 2015. Godine. Tokom 2014. godine Kosovo je postalo član Academy Awards, Oskara, omogućavajući tako Kinematografskom centru Kosova da dostavi filmske produkcije Kosova za selekciju za Oskar. Jedan broj kosovskih režisera je učestvovao u

međunarodnim filmskim festivalima, dobijajući nagrade i priznanja za njihov rad. Dokufest, međunarodni festival dokumentarnog i kratkog filma, koji se organizuje evo već 14 godina, je postao glavni kulturni događaj na Kosovu koji privlači profesionalne audijencije i produkcije, kako domaće tako i međunarodne. U zadnje vreme, britansko-kosovska produkcija kratkog filma "Shok," proizvedenog od strane Kinematografskog centra Kosova, je odabrana kao jedan od pet najboljih kratkih filmova od strane Academy Awards, Oskar, 2016. Svi ovi su značajni primeri zato što predstavljaju prelaz sa pozicije izolacije u poziciji učesnika. Unutar diskursa medija vesti na Kosovu, učesništvo postaje vrednost koja se atribuiše kolektivu u okviru politike identiteta. Zato što ovo stvara entuzijazam u društvenim mrežama i donosi pozitivne naslovne stranice za Kosovo u međunarodnim medijima, to sledstveno postiže širu medijsku pokrivenost na Kosovu.

Međutim, uopšte rečeno, kritike nedostaju, uključujući one za pro-

dukciju pozorišta, muzike i filma, kao i za ostale vizualne i književne radove. Društveni i politički komentari koji se mogu postaviti postaju neznačajni dok te produkcije ispunjavanju veću težnju priznavanja Kosova. Kao takve, ove kulturne aktivnosti, legitimišu kulturnu diplomaciju, koja se često koristi od strane političkih predstavnika, što završava se izbleđenim linijama podele između države, umetnosti i kulture.

Takav je bio slučaj kada je 2015. godine predsednica Kosova, Atifete Jahjaga, otvorila kosovski paviljon u Bijenalu Venecije. U njenom govoru ona je kazala da: "Pristustvo Kosova u najznačajnijem svetskom događaju kulture kao ravnopravni učesnik sa drugim zemljama sveta je dokaz naših dostignuća u oznaživanju našeg međunarodnog prisustva. Uloga kulture u dostizanje ove tačke u okviru našeg procesa gradnje države, remodelisanja imidža i prisustva u svetskoj sceni bila je i ostaje veoma značajna."²¹ U

21 "Govor predsednice Jahjaga prilikom otvaranja paviljona Republike Kosovo u Bijenalu u Veneciji."

medijima za vesti, radovi kulturnih i umetničkih individualnih aktera se zaboravljaju, pošto njihove zasluge postaju vredne samo ako se međunarodno priznaju. Radovi koji ne privlače ovakav tip pažnje, tretiraju se kao protokolarne vesti. Uopšte rečeno, sve kulturne aktivnosti ne uspevaju da se transformišu u kritičku debatu u medijima.

4. Mediji kao kontroleri kulture

Uloga medija kao kontrolera obuhvaća nivo nadgledanja funkcionisanja javnih institucija kulture od strane medija. Esencijalan aspekt u tom smislu je da se osiguramo da preko državnih politika kulture nadgleda osnaživanje javnih i nezavisnih institucija takođe da postoji predstavljanje raznolikosti glasova.

Uopšte rečeno, mediji za vesti na Kosovu su retko stavljale sektor u žiži interesovanja. U nekoliko izveštaja rađenih od organizacije Kulturni forum data je pažnja o tome kako se generalno smatra sektor

kulture kao manje značajan u procesima gradnje države Kosova. Na primer, kada je 2001.godine osnovano Ministarstvo kulture, omladine i sporta u okviru privremenih institucija samouprave od strane Misije UNMIK-a na Kosovu, zadatci ovog Ministarstva su bili opisani u samo šest rečenica, sa glavnim naglaskom na kulturnu nasleđe. Uzimajući u obzir da je UNMIK nadgledao osnivanje sviju institucija na Kosovu, model i značaj koji je UNMIK dao najvažnijim poljima za razvoj zemlje se uglavnom preneo na način kako su se organizovale institucije Kosova.

Jedan od načina kako je ova zadnja tvrdnja evidentna je preko dodele budžeta od strane države ministarstvima linije. Ministarstvo kulture je uopšte uzimalo najniži nivo budžeta za razliku od drugih sektora. Šta više, kao glavna institucija za kulturu, ovo Ministarstvo nije imalo dovoljno profesionalnih ljudskih kapaciteta; “u političkoj areni se koristi za podkusurivanje prilikom finalizacije dogovora za koaliciju u vladi ili za sistemaciju političkih

<https://president-ksgov.net/?page=2,8,3864#.Vqz99BgrKYU>Zadnji put pristupljeno 31. januara 2016.godine.

ličnosti, za koje se nije mogla naći neka atraktivnija pozicija.”²²

S toga, ovaj pristup je dao kulturi konotaciju neznačajnog sektora, što je sa druge strane imalo efekat u uredničkim politikama medija – sa drugim rečima, da kultura ne zaslužuje ili ne zahteva stalno nadgledanje o tome kako se stvaraju strategije o kulturi (ili ako čak one i postoje), kako se dodeljuje budžet sa javne institucije kulture, do kolike mere one stvaraju sobstvene prihode i ulažu u njihove programe, koje strategije postoje za podršku održivog razvoja kako za javne institucije kulture, tako i za one nezavisne.

Uopšte rečeno, ulaganja Ministarstva kulture u programima i projektima za kulturu su bila sporadična i bez jedne veće sveobuhvatljive strategije za razvoj ovog sektora. Po prvi put jedna lista koja je ličila na strategiju je izrađena od Ministarstva za finansije, koja u njenom Srednjoročnom okviru rashoda 2014-2016 obuhvaća jednu

listu pokazatelja za merenje učinka Ministarstva, uključujući jednu listu festivala drame i pozorišta u zemlji; učesništva u međunarodnoj areni kulture; filharmonijske koncerte, opere i balete; podršku za filmove u kinematografiji; broj izložbi u galeriji umetnosti; saradnju unutar i van zemlje; broj projekata za poboljšanje fizičke infrastrukture i podršku za projekte književnih dela i magazina.²³ Šta više, 2014. godine budžet Ministarstva je povećan (iako je još uvek veoma mali, ima povećanja od 1.05 po sto od ukupnog budžeta Kosova 2008. godine do 1.69 po sto 2014).²⁴ U istoj godini, Ministarstvo je identifikovalo potrebu za prioritetiziranje podrške za javne institucije i takođe je favorizovalo podršku za nezavisnu kulturnu scenu kao i učesništvo u međunarodnim forumima za kulturu.

Međutim, pokazatelji Srednjoročnog okvira rashoda za 2014. godinu su se uglavnom osnivali na brojevima, znači na jednoj kvanti-

²³ Na istom mestu 5.

²⁴ Na istom mestu 5.

tativnoj metodi merenja kulturne scene a ne na metodi osnovanoj na sadržaju. Potreba za jednom sveobuhvatnom strategijom još se nije razmotrila. Ova pitanja traže jednu veću i dosledniju kontrolnu ulogu medija. Generalno rečeno, ovaj kontroler kulture je nedostajao ili se budio samo kao se očekivao neki skandal. Ako uzmemo u obzir izazove medija koje rade na osnovu potražnje tržišta, kontroler kulture (što se lako može primeniti i u ostalim poljima i pitanjima), je transformisan u entitet koji juri za skandalima i senzacijama – znači za “tabloidizaciju vesti, koje stavljaju politiku u okvirima takmičenja, igre ili ličnih nesporazuma, ignorisajući tako srž debate i sadržinu pitanja.”²⁵ S toga, ovi pritisci komercijalizacije “podstiču naglasak na trivijalnim i popularnim aspektima” a ne na suštinskim i informativnim pitanjima. Kao rezultat toga, nedostaje sveobuhvatni i kritični dijalog kao način postizanja većeg nacionalnog dijaloga.

25 Na istom mestu14.

Jedan zadnji primer u tom smeru su razvoji koji su došli posle imenovanja novog ministra Kulture posle stvaranja nove vlade u decembru 2014. godine. Do marta 2015. godine je objavljen i godišnji finansijski plan za projekte. Ova šema predviđa značajno smanjenje finansiranja za jedan broj nezavisnih festivala, koja su se u velikoj meri podržavala preko subvencija iz ministarstva.²⁶ Ova odluka je postala tema vrućih debata tokom nekoliko nedelja i ovo pitanje povremeno izlazi na površinu u medijima i javnim debatama.

U nekoliko intervjuua za medije, visoki savetnik u Ministarstvu kulture je kazao: “da je bila dobro smišljena odluka da se tradicionalni kulturni život Kosova održi.”²⁷ Šta znači “tradicionalni kulturni život” u ovom stavu ministarstva nije jasno, zato što do sada nije predstavljena neka strategija. Odabir kulturnih aktivnosti koje će se promovisati ostaje

26 JackButcher. “CulturalCuts in Kosovo: A DeeperLook.” Kosovo.www.kosovotwopointzero.com/en/article/1654/cultural-cuts-in-kosovo-a-deeper-lookZadnji put pristupljeno 1.februara 2016. godine

27 Po aty 25.

netransparentan proces, gde je ministarstvo često izlazilo sa kontradiktornim izjavama. Reakcije kulturnih i umetničkih aktera su bile veoma glasne o tome što je ličilo na značajnu promenu politike finansiranja. Ovde se takođe obuhvatila i poseta nekoliko predstavnika nezavisnih institucija kulture predsednici Kosova, gde je traženo osnivanje jednog nacionalnog veća za kulturu, kao i jedna šira strategija, preko koje bi se sprečilo donošenja odluka samo na osnovu preferencija vladinih struktura u ministarstvu (koje se promenuju sa dolaskom nove vlade).

Ovo je bio jedan od nekoliko razvoja, gde su se informacije, kontekst i prpratne aktivnosti realizovale od nekih medija vesti.²⁹ Ali, sa druge strane, jedan veliki deo medijskog pokrivanja je rađen po principu novinarstva “on je rekao, ona je rekla” – ne ostvarajući tako konstantnu pokrivenost, slično kako se radi sa ‘političkim pitanjima’.

28 “Artistëts’ibesojnëMinistrisë, kërkohetnjëkëshillkombëtarpërkulturë.”-*Umetnici ne veruju ministarstvu – traže savet za kulturu*-.koha.net/?id=&l=50918 Zadnji put pristupljeno 2. februara 2016.godine.

Rad ministarstva se više vrši po *ad hoc* načelima, zavisno od vesti ili reakcija raznih pojedinaca ili predstavnika institucija i nezavisnih aktera kulture – izbleđujući tako ulogu kontrolera koji se treba angažovati u stalnim kontrolama. Mediji nisu više pratili ovo pitanje na načinima koji bi transformisali zahtev za strategiju kulture i planiranje u dugoročno dodelu budžeta.

5. Osnaživanje podrške od javnog sektora

Finansijska ograničenja i pritisci tržišta utičaju na to kako mediji vesti pozicioniraju kulturu i određuju uredničke prioritete. Uopšte rečeno, postoji nedostatak ulaganja i podrške za razvoj ovog sektora medija. Na primer, tokom rada u fokus grupi, jedan učesnik je rekao da departmani marketinga štampanih medija često odlučuju da skrate ili u potpunosti maknu rubriku za kulturu da bi stvorili mesta reklamama. Sa druge strane, u internet medijima, konkurencija u borbi za osiguranje reklama od strane preduzeća i privatnog sektora je rezultirala sa borbom

za što više klikiranja. To je sledstveno rezultiralo sa pokrivenošću tabloida, shoubiza i rasonode, što je sa druge strane preko monetarnih vrednosti smanjilo i marginaliziralo značaj kulture. Pitanje finansiranja je takođe podstaklo diskusije u fokus grupi, koje su naglasile način podrške koji treba da postoji da bi se osnažilo pokrivanje medija vesti o kulturi. Posebna pažnja se data ulozu državnih institucija. Ova debata je vezana sa opštim aspektima i sa percepcijama da mediji trebaju promovisati kulturne aktivnosti i da javni mediji (koji se plaćaju preko poreskih obveznika) trebaju preuzeti veću odgovornost u davanju doprinosa za obrazovanje, vaspitanje i opšti razvoj društva. Učesnici su takođe naglasili da sadašnji programi kulture su nedovoljni kada se uzme u obzir potreba fokusiranja raznih audijencija, uključujući i decu. U tom smislu, napomenuta su dva primera. Jedan je vezan za portalom za kulturu u Hrvatskoj, Kultpunkt, čiji je najveći podržavaoc Ministarstvo kulture Hrvatske i Uprava za obrazovanje, kulturu i

sport opštine Zagreb. Drugi primer je bio Radio BBC3, koji je kao javni emiter osnovao ovu radiostanicu samo za kulturu.

Međutim, kao što je i gorenavedeno, sektor kulture na Kosovu se srozao zbog nepostojanja opšte institucionalne strategije za razvoj i osnaživanje sektora i transformaciju istog u održivi sektor. Šta više, budžetska smanjenja za 2015.godinu pokazuju indiferentnost prema podršci nezavisnog sektora kulture. To sa druge strane sugerise smanjenje mogućnosti za podršku razvoju programa i medijske pokrivenosti kao načinu za povećanje kritičkih glasova.

Učesnici fokus grupa su naglasili faktor konflikta interesa koji bi smetao privatnim medijima u dobijanju podrške od države u vezi sa osnaživanjem medijskog pokrivanja kulture. Međutim, u skladu sa primerom radija BBC3, učesnici u fokus grupama su rekli da jedna dodatna radiostanica RTK, koji već ima 4 stanica i koja bi se usredsredila samo u kulturi i umetnosit, bi bila dobra početna tačka za povećanje i

poboljšanje pokrivenosti kulturnih aktivnosti u zemlji od strane medija vesti.

Takođe je važno naglasiti da je podrška javnom sektoru medija u državama Evrope, kao što su Francuska, Finska, Nemačka, Italija i Ujedinjeno Kraljevstvo, kao i u Sjedinjenim Američkim Državama primenjuje se preko različitih modela – gde svi ovi modeli ogledaju različite sisteme i politike medijskih organizacija. U ovim zemljama “podrška različitim medijskim organizacijama [postoji] zbog nekoliko razloga, obuhvaćajući one kulturne, privredne i društvene, ali to su takođe dešava zbog brige da samo tržište neće pružiti novinarstvo sa pristupom na davanju računa i raznovrsnom javnom debatom od koje pridobija demokratija.”²⁹ U nekim zemljama se primenjuje dupli model, što znači da sa jedne strane

29 Rasmus Kleis Nielsen and Geert Linnebank. “Public Support for the Media: A Six-Country Overview of Direct and Indirect Subsidies.” Report. Reuters Institute for the Study of Journalism. University of Oxford. August 2011. http://www.fnps.fr/Public/Article/File/DOCUMENTS/COLLOQUE/Public_support_for_Media.pdf. Zadnji put pristupljeno 2. februara 2016. godine.

podrška se daje preko “velikog stepena finansiranja putem plaćanja za licencu javnog emitera” i sa druge strane preko “široke podrške izdavačima štampanih medija.”³⁰ Drugi mešani modeli pružaju “niže nivoe finansiranja za javnog emitera i jednu sofisticiraniju mešavinu indirektno i direktno podrške za tradicionalne medije.”³¹ Osim podrške za javne medije, vlade takođe “daju više indirektnu nego direktnu podršku privatnim medijskim organizacijama (samo Finska, Francuska i Italija daje direktno subvencije [...]).”³² U slučaju Francuske, takođe postoji podrška javnom sektoru samo za internet organizacije medija, što nije i slučaj sa drugim zemljama iz ove liste.

Šta više, stalni pad prihoda od reklama zbog promenljivih modela medija, “tiraž u padu novina koje se prodaju i fragmentarizirana televizijska publika,” sve više postavlja pitanja o tome “šta može

30 Na istom mestu 30.

31 Na istom mestu 30.

32 Na istom mestu 30.

učiniti intervencija javnih institucija u podršci sektoru medija uopšte a posebno novinarstva.”³³ U Izveštaju Instituta Reuters “PublicSupport-for the Media”/ *Javna podrška za medije/*, razmatraju se modeli ovih zemalja za javnu podršku kako za javne medijske organizacije tako i za one privatne. U Izveštaju se takođe naglašava da promene u postojećim mehanizmima podrške trebaju se primeniti da bi se došlo do bolje reakcije i da bi se osiguralo da mediji vesti i novinarstvo opstanu na kvalitativan način. U ovom smislu, nekoliko koraka su već preduzeta. Na primer, 2009.godine u Francuskoj, vlada je dala direktne i indirektno subvencije za privatnu štampu tokom “trogodišnjeg perioda da bi posebno tretirao uticaj globalne finansijske krize.”³⁴

Ovo je samo jedan izolovan primer, gde se efektivnost i manjkavost ovih modela treba dalje analizirati unutar konteksta prakse zemlje u vezi podrške javnih institucija za

razvoj medija. Bilo kako bilo, slične diskusije trebaju početi i na Kosovu, naime trebaju se razmotriti načini stvaranja modela podrške za javni sektor da bi se osigurali da mediji vesti i novinarstvo, kao temelji demokratije, budu u stanju da ispune njihovu odgovornost. Takvi modeli na Kosovu naravno da trebaju uzeti u obzir perspektivu da bi se takvi mehanizmi mogli voditi, kontrolisati i manevrirati od strane politike – podržavajući tako bliske medije sa vladom i odbacujući kritične glasove. Primera radi, trenutno vlada kao reklamni entitet u medijima treba dati prioritet reklamiranju u medijima koji imaju veću vidljivost, čitljivost ili tiraž.³⁵ Nedostatak kredibilnih podataka oko ovih brojeva dao je vladi veći fleksibilitet da reklamira u različitim medijima” i takođe “više ne daje subvencije lokalnim medijima i medijima zajednice,” kao i “kako vlada tako i preduzeća su prestali njihova reklamiranja u

35 International Research and Exchanges Board. IREX. Europe and Eurasia Media Sustainability Index 2015. Kosovo. <https://www.irex.org/sites/default/files/2015-msi-kosovo.pdf> QZadnji put pristupljeno 31. Januara 2016. godine.

33 Na istom mestu 30.

34 Na istom mestu 30.

medijima koji su bili kritički.” Unutar ovog konteksta, mogućnosti za stvaranje transparentnih i neutralnih modela javne podrške za medije čini se da su slabe.

Pitanje da li se trebaju razmatrati nova rešenja i modeli se ne treba postavljati, inače već krhka medijska sredina će se ostaviti na milost tržišta, suočavajući se sa sve većim komercijalizmom, koji ne samo da deluje negativno na medije vesti i načela novinarstva, nego i doprinosi polarizirajućim i trivijalnim debatama u javnoj sferi.

V. Kuda ići od sada pa nadalje?

U ovom izveštaju se navode nekoliko uslova koji utiču na način kako mediji tretiraju kulturne aktivnosti u zemlji. Uopšte rečeno, to što je vidljivo je da je kultura spala u jednu neznačajnu poziciju u državnoj politici, u donošenju odluka uredništva medija i u razumevanju javnosti. U okviru konstatacija koje se mogu proizvući od ovog izveštaja, možemo navesti sledeće: kultura je transformisana u sredstvo za legitimizaciju osećanja 'postojanja' i 'priznavanja' zemlje; nedostatak kritike još prevladuje u kulturnoj produkciji; pokrivenost kulturnih aktivnosti je pala pod pritiscima komercijalizacije medija; trenutno ne postoje jasni i nepolitizirani modeli za podršku osnaživanja medija vesti i novinarstva.

Cilj ovog izveštaja je bio i određivanje jednog broja medijskih praksi kao i predstavljanje nekih osnovnih uslova koji karakterišu i često određuju opšte tretiranje kulture od strane medija za vesti. Svaki koncept medijske pokrivenosti kulture prikazan u ovom izveštaju

može i treba se elaborisati podeljeno putem daljih istraživanja. U ovom se izveštaju takođe pruža jedna šira perspektiva, unutar koje mediji i kultura se mogu razmatrati, daju se neke postojeće prakse pokrivanja kulture od strane medija za vesti koje se mogu dalje razmatrati u svrhe kritika, kao i daje se jedno preliminarno stanje o modelima i praksama koje se trebaju uzeti u obzir za podršku medijima za vesti i sektoru kulture.

Značajno je istaći i ulogu obrazovanja i vaspitanja, što nije razmotreno u ovom izveštaju. Ova se tema malo dotakla tokom rada u fokus grupama organizovanih u svrhu ovog izveštaja, gde je posvećena pažnja na potrebu uvođenja obrazovnih programa unutar obrazovnih institucija (predložena saradnja je bila između Ministarstva obrazovanja i Ministarstva kulture) koja bi mogla dati doprinos razvoju opšte bliskosti sa kulturnim aktivnostima i produkcijama. Uloga medija za vesti u ovom procesu je takođe naglašena u smislu objašnjenja, dekonstrukcije i asistencije u

stvaranju opšteg znanja o značaju kulturnih aktivnosti za društvo. To je razlog zašto povećanje kulturnih aktivnosti treba ići zajedno sa širim društvenim debatama o tome kakvi kulturni sadržaji se proizvode i kakve kulturne aktivnosti se razvijaju. S toga, ako je cilj stvarati jedno održivo i otvoreno društvo sa raznolikošću ideja, obrazovanje i dovođenje građana bliže kulturi su značajni.

Kulturni forum

Pozorište ODA (teatar ODA) je organizovalo niz informativnih susreta krajem 2011. godine s ciljem stvaranja zajedničke mreže kulturnih organizacija na Kosovu. Na ovim sastancima je prisustvovalo više od 60 učesnika, predstavnika različitih kulturnih organizacija i tako je nastala mogućnost organizovanja osnivačke skupštine koja je održana 23.03.2012 i postavila temelje Mreže nezavisnih kulturnih organizacija – kulturni forum.

Osnivačka skupština je postavila temelje kulturnog foruma ulaskom 22. nezavisne organizacije u okviru Mreže. Kroz demokratski glas je usvojen statut, takođe je izabrano Predsedništvo mreže. Kulturni forum je subjekat registrovan kao mreža nezavisnih kulturnih organizacija kao članica. Kao privremeni Sekretarijat kulturnog foruma je postavljeno Pozorište ODA do trenutka izgradnje kapaciteta za formiranje profesionalnog sekretarijata mreže.

Kosovski kulturni forum je mreža nezavisnih organizacija Kulture na Kosovu osnovana u cilju:

- Jačanja nezavisnih kulturnih organizacija, razvijajući njihove kapacitete za realizaciju njihovih programa,
- Afirmacije organizacija članica,
 - Uključivanja organizacija članica u procesima donošenja odluka,
 - Sve veće podrška nezavisnoj sceni kulture,
 - Zaštite i poboljšanja položaja organizacija članica naspram relevantnih institucija na Kosovu i u inostranstvu.

Kulturni forum ima za cilj da ispuni svoju misiju kroz aktivnosti kao što su:

- Komunikacija i umrežavanje nezavisnih organizacija u oblasti kulture
- Dinamična razmena informacija i iskustava
- Aktivnosti lobiranja i zagovaranja
- Specifične obuke za potrebe organizacija članica
- Organizovanje debata i tribina
- Koordinacija umetničkih i kulturnih aktivnosti

Forum za kulturni razvoj

Forum za kulturni razvoj je projekat koji ima za cilj da dalje razvija i jača Kulturni forum osnovan 2012. godine, nudeći važne savete i znanje o kulturnim politikama Kosova. Projekat je podržan od strane Kancelarije Evropske unije na Kosovu, a nosioci projekta su Kulturni forum, Pozorište ODA i DokuFest. Projekat je počeo sa prvim aktivnostima u decembru 2013. godine, a očekuje se da će trajati do novembra 2015. godine.

U periodu od dve godine, Forum za kulturni razvoj će proizvoditi najmanje 28 proizvoda kulturne politike, koji će proisteci iz istraživanja, debata, fokus grupa i konferencija. Projekat će ojačati mrežu zajednice nezavisne kulture, izgradiće svoj interni kapacitet i uticaće na kreiranje kulturne politike na Kosovu kroz proizvodnju znanja o kulturi. Projekat će takođe, promovirati dijalog i saradnju između sektora nezavisne kulture i javnih vlasti, kako bi se izašlo sa konkretnim rešenjima za razvoj kulture na Kosovu.

Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit European në Kosovë

Implementuar nga:

forumikulturor.net
facebook.com/ForumiKulturor
twitter.com/forumikulturor